

MINISTARSTVO EKOLOGIJE, PROSTORNOG PLANIRANJA I URBANIZMA

**IZVJEŠTAJ O SPROVEDENOJ JAVNOJ RASPRAVI O DOKUMENTU PREDLOG
PROGRAMA MJERA ZA OSTVARIVANJE ILI ODRŽAVANJE DOBROG STANJA
MORSKE SREDINE CRNE GORE**

U skladu s Uredbom o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija ("Sl. list CG", broj 041/18), Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma je obavijestilo zainteresovanu javnost 8. avgusta 2023. godine da je pokrenulo postupak javne rasprave o tekstu dokumenta Predlog programa mjera za ostvarivanje ili održavanje dobrog stanja morske sredine Crne Gore. Javna rasprava je trajala do 15. septembra 2023. godine (45 dana).

Tekst dokumenta Predlog programa mjera za ostvarivanje ili održavanje dobrog stanja morske sredine Crne Gore postavljen je na internet stranici Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma i portalu e-Uprave, dok je informacija o pokrenutoj javnoj raspravi podijeljena i putem društvenih mreža Ministarstva. Ministarstvo je na taj način uputilo poziv građanima, stručnim i naučnim institucijama, državnim organima, strukovnim udruženjima, nevladinim organizacijama, medijima i drugim zainteresovanim organizacijama i zajednicama da se uključe u javnu raspravu i daju svoje predloge, primjedbe i sugestije na tekst dokumenta Predlog programa mjera za ostvarivanje ili održavanje dobrog stanja morske sredine Crne Gore, u pisanom i elektronskom obliku. Primjedbe, predloge i sugestije trebalo je dostaviti Direktoratu za zaštitu prirode, IV Proleterske br. 19, 81 000 Podgorica, u pisanom obliku putem pošte ili lično, ili u elektronskom obliku na e-mail adrese: milica.rudic@mepg.gov.me i djurdjina.bulatovic@mepg.gov.me, na Obrascu broj 4: „Primjedbe, predlozi i sugestije“, koji je sastavni dio Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija.

Javna rasprava je sprovedena kroz sljedeća dva načina:

- Dostavljanje primjedbi, predloga i sugestija u pisanom obliku, putem redovne ili elektronske pošte;
- Organizacijom javne tribine u petak 8. septembra 2023. godine u Multimedijalnoj sali Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, s početkom u 10:00 h.

Predstavnici Ministarstva koji su učestvovali u javnoj raspravi su:

- Milica Rudić, šefica Odsjeka za morske i priobalne ekosisteme, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma
- Đurđina Bulatović, samostalna savjetnica I, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma

Pored predstavnika Ministarstva i vodećeg eksperta projektnog tima IPA projekta „Podrška implementaciji i monitoringu upravljanja vodama u Crnoj Gori“, prof. dr Nade Krstulović koja je zajedno s timom međunarodnih i nacionalnih eksperata podržala pripremu materijala za javnu raspravu, na javnoj tribini nije bilo drugih učesnika.

DOSTAVLJENI KOMENTARI, MIŠLJENJA, PRIMJEDBE I SUGESTIJE NA DOKUMENT PREDLOG PROGRAMA MJERA ZA OSTVARIVANJE ILI ODRŽAVANJE DOBROG STANJA MORSKE SREDINE CRNE GORE (PROGRAM MJERA)

U toku trajanja javne rasprave dostavljene su dvije primjedbe elektronskim putem, od strane predstavnika NVO Centra za istraživanje ptica, Jasmina Murića.

Primjedba 1: Predlog da se sredozemna medvjedica (*Monachus monachus*) dodatno uključi u dokument "Predlog programa mjera za postizanje ili održavanje dobrog stanja morske sredine (GES) u Crnoj Gori" kao vrsta koja treba biti prepoznata kao značajan element ekosistema u crnogorskim obalnim vodama, s obzirom na njeno prisustvo koje je nedavno potvrđeno.

Odgovor: Primjedba se djelimično prihvata

Objasnenje: Detaljnom analizom predloženog Programa mjera i u konsultacijama sa ekspertima koji su učestvovali u izradi ovog dokumenta, potrebno je napomenuti da predloženi Program mjera prema zahtjevima Okvirne direktive o morskoj strategiji (MSFD 2008/56/EC) predstavlja najrelevantnije mjere i aktivnosti za postizanje ciljeva definisanih sljedećim pripremnim dokumentima Strategije zaštite morske sredine:

- i) Početna procjena stanja morske sredine Crne Gore (u skladu sa članom 8 ODMS, izrađen 2021. god, usvojen u decembru 2022. god)
- ii) Karakteristike dobrog stanja morske sredine Crne Gore (u skladu sa članom 9 ODMS, izrađen 2021. god, usvojen u decembru 2022. god)
- iii) Ciljevi zaštite morske sredine i prateći indikatori (u skladu sa članom 10 ODMS, izrađen 2021.god, usvojen u decembru 2022. god)

Kako u navedenim dokumentima nije zasebno obrađivana morska medvjedica, niti je procijenivano dobro stanje morske sredine za tu vrstu, ne postoje osnovni elementi za izradu posebnih mjera za njihovu zaštitu. Međutim, predmetni dokument se može dorađivati i mijenjati u šestogodišnjem ciklusu revizije svih dokumenata Strategije zaštite morske sredine, a što je vezano za neophodno uspostavljanje kontinuiranog monitoring programa.

S druge strane, potrebno je naglasiti da su ciljevi GES-a za morske sisare i kornjače temeljeni na postojećim obavezama prema Direktivi o staništima, a koja pokriva sve vrste morskih sisara, među kojima i morsku medvjedicu, pa je niz mjera predložen za sisare gotovo u potpunosti primjenjiv i na tu vrstu. To se u prvom redu odnosi na sljedeće mjere:

- Mjera MNE-M003: Analiza rizika od slučajnog ulova kornjača, morskih sisara, ajkula, raža i morskih ptica
- Mjera MNE-M004: Izraditi plan za smanjivanje slučajnog ulova zaštićenih vrsta kičmenjaka (morski sisari, morske kornjače, ajkule, raže) ribolovnom opremom
- Mjera MNE-M005: Usvojiti propise o ribolovu koji imaju za cilj smanjenje slučajnog ulova
- Mjera MNE-M028: Sprovođenje kontinuiranog programa monitoringa u vezi sa unosom antropogenog podvodnog zvuka
- Mjera MNE-M029: Kontinuirano mapiranje distribucije ciljnih vrsta, njihovog životnog ciklusa i razumijevanje njihovih odgovora na izloženost buci

- Mjera MNE-M030: Uspostaviti regionalnu saradnju uz koordinisan pristup Deskriptoru 11 u Jadranskom moru, ojačati znanje i osigurati razmjenu iskustava o mogućem uticaju buke na morske organizme u Jadranskom moru.

Dakle, pored gore navedenog, imajući u vidu da sredozemna medvjedica zavređuje posebnu pažnju i zaštitu, izuzetno je važno uspostaviti monitoring program kojim će se prikupljati podaci neophodni za izradu posebnih mjera zaštite. Naime, pravilno uspostavljen monitoring u odnosu na ciljanu temu je jedini ispravan pristup za prikupljanje podataka na osnovu kojih je moguće procijeniti stanje morske sredine, a što čini osnovu za izradu kvalitetnih mjera za postizanje ili održavanje GES-a.

Neophodno je, takođe, uzeti u obzir da je svrha izrade pripremljenih dokumenata Strategije zaštite morske sredine utvrđivanje ne samo stanja nego i nedostataka u podacima, što bi trebalo uzeti u obzir pri izradi i sprovođenju kontinuiranog monitoring programa koji će u šestogodišnjem ciklusu revizije dokumenata omogućiti izmjene u procjeni stanja, a time i doradu i izmjene Programa mjera za postizanje/održavanje dobrog stanja morske sredine.

Primjedba 2: Predlog da se uključi detaljna analiza otpada u morskim pećinama u dokument "Predlog programa mjera za postizanje ili održavanje dobrog stanja morske sredine (GES) u Crnoj Gori". Ova analiza treba da obuhvati procjenu dobrog stanja morske sredine u morskim pećinama i definisanje ciljeva zaštite za ovo stanište. Takođe, treba predstaviti postojeće mjere za upravljanje otpadom u morskim pećinama i predložiti nove mjere koje su relevantne za postizanje i održavanje dobrog stanja morske sredine u okviru ovog deskriptora.

Odgovor: Primjedba se djelimično prihvata

Obrazloženje: Prema Direktivi o staništima livade posidonije, grebeni i morske pećine su prioritetna staništa. Međutim, mjere su fokusirane na obalna staništa za koja je bilo dostupno više podataka u vezi sa distribucijom, statusom i pritiscima pa su upravo zbog nedostatka podataka za neka od prioritetnih staništa neke od mjera usmjerene na povećanje znanja o rasprostranjenosti i stanju prioritetnih staništa (među kojima su navedene i pećine) kroz uspostavljanje kontinuiranog monitoringa i razvijanje odgovarajućih metoda monitoringa (Mjera MNE-M009: Mapiranje prioritetnih staništa (livade morskih trava; koraligen i mearl; morske pećine), razviti odgovarajuće nacionalne programe i metode za monitoring).

U odnosu na otpad u morskim pećinama, suština je da isti potiče sa kopna i najvećim dijelom je rezultat lošeg upravljanja otpadom na obali, pa su sve mjere koje su predložene u dokumentu usmjerene na izvor zagađenja, što i jeste osnova za adekvatno rješavanje problema, bez obzira o kojem staništu je riječ. Posebno treba skrenuti pažnju na mjere MNE-M024 i MNE-M025:

MNE-M024: Uklanjanje otpada sa plaža i vodnih tijela uključujući učešće nevladinih organizacija (NVO) i drugih relevantnih institucija/udruženja.

MNE-M025: Identifikacija i mapiranje žarišta otpada u moru (područja najveće akumulacije ili posebno ranjiva područja sa prisustvom otpada u moru) i potencijalno uklanjanje takvog otpada.

Navedene mjere ukazuju na potrebu povremenih organizovanih akcija čišćenja žarišta otpada, među kojima se to svakako treba odnositi i na pećine, što može biti jedna od aktivnosti u organizaciji Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom koje je upravljač morskim zaštićenim područjima, a koja su značajnim dijelom zaštićena upravo zbog postojanja morskih pećina kao vrijednih i zaštićenih staništa.

Dakle, iz gore navedenog jasno je kolika je važnost uspostavljanja kontinuiranog monitoring programa kojim bi se trebali prikupljati nedostajući podaci potrebni za dorade, izmjene i uvođenje novih mjera.

Mjesto i datum sačinjavanja izvještaja: Podgorica, 28. septembar 2023. godine

Broj: 0521-322/23-7512

Naziv organizacione jedinice Ministarstva koja je odgovorna za pripremu materijala i izvještaja: Direktorat za zaštitu prirode